

РОЗДІЛ І ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

ТЕМА: ПОЧАТОК ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Основні дати: 23 серпня 1939 р.; 1 вересня 1939 р.; 17 вересня 1939 р.; 28 вересня 1939 р.; 30 листопада 1939 р – 12 березня 1940 р; 28 червня 1940 р.; серпень 1940; 9 квітня 1940 р.; 10 травня 1940 р..

Поняття і терміни Пакт «Молотова – Ріббентропа», «Дивна війна», «Лінія Маннергейма», план операції «Морський лев», комітет «Вільна Франція»

Особистості в історії А. Гітлер, Й. Сталін, В. Молотов, Ріббентроп, Маннергейм, Шарль де Голль

1. Причини, характер, періодизація Другої світової війни

Причини війни

1. Версальсько – Вашингтонська система, яка зумовила нове загострення міжнародних суперечностей
2. Нерівномірність економічного і політичного розвитку провідних країн світу
3. Світова економічна криза 1929 – 1932 рр
4. Політика «умиротворення» агресора з боку правлячих кіл Великобританії та Франції у поєднанні з американською політикою ізоляціонізму.
5. Прагнення агресивних держав до нового поділу світу

Нацистська Німеччина	Розгромити Радянський Союз, Африка Близький Схід, панування в Європі і світі
Фашистська Італія	Перетворити Середземне море в Італійське озеро, Східна і Північна Африка, Балканський півострів, Близький Схід
Мілітаристська Японія	Захопити Китай, СРСР до Уралу, країни в басейні Тихого океану

Періоди війни

1 вересня 1939 – 22 червня 1941	Від нападу Німеччини на Польщу до агресії проти СРСР
22 червня 1941 – 18 листопада 1942	До початку контрнаступу радянських військ під Сталінградом
19 листопада 1942 – 5 червня 1944	Корінний перелом у ході війни від Сталінграда до відкриття Другого фронту
6 червня 1944 – 8 травня 1945	Розгром нацизму в Європі до капітуляції Німеччини
9 травня 1945 – 2 вересня 1945	Розгром мілітаристської Японії

2. Напад Німеччини на Польщу. «Дивна війна»

23 серпня 1939 р в Москві був підписаний радянсько – німецький договір. Таємні статті договору передбачали поділ сфер впливу у Східній Європі між СРСР та Німеччиною по річках Нарев, Вісла, Сян.

1 вересня 1939 згідно плану «Вайс»(Білий) Німеччина напала на Польщу, почалася Друга світова війна. Есесівці, перевдягнені у польську військову форму, напали на німецьку радіостанцію у м. Глейвіце. 3 вересня В. Британія, а 4 вересня і Франція оголосили війну Німеччині, проте активні бойові дії не велися.

В одному з боїв німецька 1 танкова дивізія втратила третину техніки і була ледь не розгромлена. 182 польські солдати героїчно обороняли укріплення на косі Вестерплятте, а також Варшаву, Львів та інші міста.

В складі польської армії служило близько 200 тис. українців. 12 вересня високопоставлені керівники Німеччини Ріббентроп, Канаріс, Кейтель провели засідання, на якому йшлося про створення західноукраїнської держави. Створений український легіон під комадуванням Романа Сушка. 10 вересня відбулися збройні виступи бойовиків ОУН проти польської адміністрації. Наступний виступ був призначений на 18 вересня.

17 вересня 1939 на територію Польщі ввійшли радянські війська (240 тис. осіб, 2300 танків, 1800 гармат і мінометів, 4000 літаків; Поляки мали 25 тис. осіб). Втрати радянських військ 795 убитими, 59 зниклі безвісти, 2019 поранені. 10 танків, 33 автомашини, 5 гармат і 2 літаки. У полон Червоної Армії потрапило 452,5 тис. поляків. Частина їх була відпущена , а 125,4 тис опинилося в таборах. 22 вересня у Бресті, Гродно, Пінську, Перемишлі відбулися спільні паради радянських і німецьких військ

28 вересня 1939 р. Договір про дружбу і кордон між СРСР і Німеччиною.

28. 09. Капітулювала Варшава, 02. 10. Припинили опір останні польські частини. Поляки втратили 66 тис. убитими і 133 тис. пораненими. Майже 400 тис. солдатів потрапили в полон. Радянські війська полонили понад 230 тис. (понад 21 тис. офіцерського корпусу було розстріляно) 1941 р. генерал В. Андерс став командуючим Польської армії, що сформувалась у Поволжі. Тоді ж стало відомо щодо сталінських злочинах щодо польських офіцерів під Смоленськом, Харковом та ін. (800 українців) і Армія Андерса була виведена через Іран до Північної Африки.

3. Агресивні дії СРСР на початковому етапі війни

Наприкінці вересня – на початку жовтня СРСР нав'язав країнам Прибалтики договори «про взаємну допомогу» і ввів на рериторії цих держав радянські війська (10 стрілецьких дивізій і 7 танкових бригад). Згодом були організовані сфальсифіковані вибори, після яких «новообрана» влада звернулась «з проханням» про включення цих країн до складу СРСР. **У серпні 1940** р. Верховна Рада СРСР своїм рішенням включили Литву, Латвію і Естонію до складу Радянського Союзу.

26 червня 1940 р. В. Молотов вручив румунському послу ультиматум з вимогою передати СРСР Бессарабію та Північну Буковину. **28 червня 1940 р.** радянські війська Південного фронту під командуванням Г. Жукова перейшли Дністер.

Північна Буковина ніколи не входила до складу Росії і тому дії СРСР у Пн. Буковині були сприйняті Німеччиною дуже негативно. У середині липня німецький генеральний штаб розпочав розробку **плану «Барбаросса»**.

30 листопада 1939 р. СРСР розпочав війну проти Фінляндії.

«Лінія Маннергейма», яку прорвали лише 11 лютого 1940 р. **14 грудня 1939 р.** СРСР виключили з Ліги Націй. **12 березня** підписаний мирний договір. СРСР втратив 195 тис. чоловік

4. Поразка Франції

9 квітня 1940 р – напад Німеччини на Данію і Норвегію (В. Квіслінг)

10 травня 1940 р. за планом «Гельб» («Жовтий») Німеччина напала на Бельгію, Люксембург, Голандію, Францію, обійшовши «лінію Мажино». В районі Дюнкерка оточено 340 тис. армію союзників. 10 червня у війну вступила Італія, а 14 червня німецькі війська вступили в Париж. **22 червня Франція капітулювала.** Уряд Петена у м. Віші.

5. Битва за Англію

З серпня 1940 р. Німеччина розпочала бомбардування населених пунктів Англії, яка тривала 10 місяців. Планувалась десантна операція «Морський лев».

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

Територіальні загарбання Німеччини та СРСР у 1939 – 1941 рр.

Країна - агресор	Дата	Загарбані території
Німеччина	1 вересня – жовтень 1939 р. 9 квітня – червень 1940 р. 10 травня 1940 р. 5 – 22 червня 1940 р. Квітень 1941 р.	Північна Польща Данія, Норвегія Голландія, Бельгія, Люксембург Північна і Центральна Франція Югославія, Греція
СРСР	17 вересня 1939 р. 30 листопада 1939 р. – березень 1940 р. Червень 1940 р. Серпень 1940 р.	Південно – Східна Польща Війна з Фінляндією Північна Буковина, Бессарабія Прибалтика (Литва, Латвія, Естонія)

1. Розкрийте причини Другої світової війни
2. В якій мірі пакт Молотова – Ріббентропа вплинув на розклад сил в Європі?
3. Розкажіть про початок Другої світової війни
4. Розкажіть про агресивну політику СРСР на початку війни.
5. Які країни стали жертвами нападу Німеччини 1940 р.?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

ТЕМА: РОЗШИРЕННЯ АГРЕСІЇ В ЄВРОПІ ТА АЗІЇ В 1941 Р.

Основні дати: 22 червня 1941 р.; 7 грудня 1941 р.

Поняття і терміни Троїстий пакт; план «Барбаросса»; битва під Москвою; Атлантична хартія.

1. Консолідація фашистського блоку. Агресія на Балканах

27 вересня 1940 р. Німеччина, Італія та Японія підписали Троїстий пакт. До пакту союзники прагнули втягнути і СРСР, обіцяючи йому сферу впливу на південь Каспійського моря до індійського океану, але Радянський Союз вимагав також Болгарію і Туреччину і переговори було зірвано.

До Троїстого пакту приєдналися Гумунія, Угорщина, Словаччина, Болгарія. Наприкінці березня 1941 р. – Югославія, але в країні відбувся переворот і Ю. не приєдналась до пакту. У відповідь Німеччина, Італія, Угорщина, Болгарія 6 квітня 1941 р. розпочали війну проти Югославії і Греції (план «Маріта»). Македонію захопила Болгарія, Воєводіну – Угорщина, Чорногорію, частину узбережжя Хорватії і Словенії передано Італії, північну частину Словенії приєднано до Німеччини. З решти територій утворено маріонеткові держави Сербію і Хорватію (з Боснією і Герцеговиною).

До середини травня німецькі і Італійські війська окупували Грецію.

2. Напад Німеччини на СРСР

Ще в грудні 1940 р. був затверджений **план «Барбаросса»**. За планом «блискавичної війни» три групи німецьких військ – «Північ», «Центр», і «Південь» - повинні були за 1,5 – 2 місяці війни вийти на лінію Архангельськ – Астрахань.

22 червня 1941 р. Німеччина напала на СРСР. Німеччина: 190 дивізій (4,7 млн), 3900 танків, 4800 літаків, 43800 гармат. СРСР: 180 дивізій, 10 тис. танків, 8 тис. літаків. До грудня 1941 р. радянська армія втратила 4,5 млн. чоловік.

10 липня – 10 вересня 1941 – Смоленська битва. 8 вересня 1941 – початок блокади Ленінграда (900 днів; 800 тис. померло)

Грудень 1941 р – битва під Москвою. Перша поразка Німеччини, провал плану блискавичної війни

Причини невдач Червоної армії :

- 1) політичні і стратегічні прорахунки радянського керівництва;
- 2) репресії 1937 – 1938 рр.
- 3) відсутність ініціативи серед офіцерів;
- 4) німецька армія мала досвід воєнних операцій і потенціал всієї Європи.

3. Зміцнення Антигітлерівської коаліції

В серпні 1941 р США та Велика Британія підписали **Атлантичну хартію** – антигітлерівську коаліцію, до якої приєднався СРСР. Цілі хартії: розгром країн

Троїстого блоку, відновлення незалежності народів, які стали жертвами агресії, створення системи загальної безпеки в світі.

З листопада 1941 р. на СРСР поширювався американський закон про ленд – ліз

7 грудня 1941 японці напали на американську військову **базу Перл – Гарбор**, потоплено і пошкоджено майже всі авіаносці і лінкори, 250 літаків

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

1. Які країни входили до Троїстого блоку 1941 р.?
2. Розкрийте суть плану «Барбаросса». Як він здійснювався?
3. В якій Битві і коли німецька армія зазнала першої поразки?
4. Якими були цілі Атлантичної хартії і чому СРСР приєднався до неї?
5. Як розпочалась війна на Тихому океані? Які вона мала наслідки?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підручник Всесвітня Історія 11 клас - §2

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ТЕМА: ДИРЕКТОРІЯ УНР

Основні поняття і терміни: Директорія, Український Національний союз (УНС), Трудовий конгрес, УСРР, отаманщина, інтервенція, міжнародна ізоляція, білогвардійці, анархія, продрозкладка, військово – політичний союз радянських республік

Основні дати:

Серпень 1918 р. – утворення Українського національного союзу

13 листопада 1918 р. – анулювання РСФРР Брест – Литовського мирного договору

13 – 14 листопада 1918 р. – утворення Директорії

28 листопада 1918 р. – створення Тимчасового робітничо – селянського уряду України

Кінець листопада – 1918 р. – квітень 1919 р. – інтервенція військ Антанти на Півдні України

14 грудня 1918 р. – зречення П. Скоропадського влади

3 січня 1919 р. – вступ більшовицьких військ до Харкова. Проголошення УСРР

16 січня 1919 р. – Директорія УНР офіційно оголосила війну Радянській Росії

23 – 18 січня 1919 р. – Трудовий конгрес

Вивчення нового матеріалу

1. Утворення Директорії та падіння гетьманського режиму

До Української Держави білогвардійці ставилися негативно. Хоча соціальна програма Л. Скоропадського мало чим відрізнялася від політики білогвардійців, але вони вважали гетьмана зрадником і не бажали мати з ним нічого спільного.

Антанта підтримувала білогвардійців

Опозиційно налаштовані партії та організації: II Всеукраїнський селянський з'їзд; Всеукраїнський робітничий з'їзд; Конгрес Української соціал – демократичної робітничої партії (за незалежну Україну, відкинувши гасла федерації Росії); Українська партія есерів (ліве крило); Комуністична партія більшовиків.

Прихильники режиму: Конституційні демократи (визначали тимчасовий характер самостійності України); з'їзд промисловців, банкірів – фінансистів, поміщиків.

В середині травня 1918 р. в Києві утворений опозиційний центр – Український національно – державний союз (УНДС) там були і хлібороби – демократи, які допомогли П. Скоропадському прийти до влади.

У серпні 1918 р. соціал – демократи на чолі з В. Винниченком і С. Петлюрою увійшли до складу УНДС. Новоутворений блок отримав назву Український Національний союз (УНС), який очолив В. Винниченко. До нього входили представники 5 партій: УПСР, УПСФ, УПСС, Трудової партії, хліборобів – демок

Враховуючи хиткість позиції Німеччини, гетьман нам агався зблизитися з УНС, але останній поставив такі вимоги:

- проведення аграрної реформи на основі ліквідації великого землеволодіння;
- забезпечення землею трудового селянства;
- встановлення демократичних свобод;
- прийняття демократичного виборчого закону;
- спільне розв'язання кадрових питань

Намагаючись знайти компроміс, гетьман сформував уряд, до складу якого увійшли представники з обох сторін. Але такий крок не задовольнив обидві сторони і П. Скоропадський розпустив кабінет міністрів.

Тому гетьман вирішив здобути прихильність у Антанти. Та держави Антанти були зацікавлені у реставрації Росії і ставили вимогу – негайно з'єднатися з нею. 14 листопада П. Скоропадський оголосив грамоту про федерацію України з не більшовицькою Росією. Одночасно в ніч з 13 на 14 листопада відбулося таємне засідання Національного союзу на якому створений новий орган УНР – Директорію: голова – В. Винниченко, С. Петлюра, А. Макаренко – від соціал – демократів; Ф. Швець – УПСР; А. Андрієвський – від соціалістів – самостійників.

УНС оголосило повстання проти гетьмана. Центром повстання стала Біла Церква. 18 листопада біля станції Мотовилівка війська гетьмана зазнали поразки.

Після перемоги повстання влада повинна була перейти до нового складу Центральної Ради, проте В. Винниченко і С. Петлюри вважали, що важке становище України потребує диктатури

Директорія – тимчасовий революційний орган, створений з декількох осіб (директорів) для спільного керівництва

В. Прихода визнавав : «У цей бурхливий період військово – повстанські загони росли як гриби по дощі, але залишені без належного керівництва й певного напрямку скоро зникали...»

2. Політика Директорії УНР. Трудовий конгрес

Політика Директорії докорінно відрізнялася від політики П. Скоропадського:

скасовувалися «злочинні інституції панівних класів»;

скасовувалися всі закони і постанови гетьманського уряду у сфері робітничої політики;

залишалося непорушним дрібне селянське землеволодіння;

відновлювалася національно – персональна автономія;

встановлювався робітничий контроль на фабриках і заводах тощо.

Але внутрішня політика Директорії була дуже суперечливою. Проголошувалася відданість інтересів трудящих селян, поміщицькі маєтки мали експропріювати, але термін і порядок поділу землі не були визначені.

Директорія декларувала захист інтересів робітничого класу, встановлення робітничого контролю у промисловості, а фактично придушувала страйки, забороняла робітничі політичні організації, навіть розганяла профспілки.

Питання про форму влади в Україні розмежовувало різні політичні угруповання. 16 січня В. Винниченко сформулював три точки зору на шляхи державного будівництва: а) курс Директорії на скликання Трудового конгресу; б) встановлення диктатури пролетаріату у вигляді рад; в) встановлення воєнної диктатури. Останню пропозицію підтримали представники січових стрільців. Селянська спілка та УПСР (М. Шаповал), а також голова уряду В. Чехівський – відкрити дорогу до влади радам, проти був В. Винниченко, вважаючи, що ради захищають інтереси пролетаріату і приведуть до конфронтації з селянством. Крім того, вважав, що однаковий з Росією суспільно – політичний лад може загрожувати втратою суверенітету. Більшість учасників наради домагались орієнтації на скликання Трудового конгресу.

Директорія скликала Трудовий конгрес, щось на кшталт Установчих зборів чи парламенту. Конгрес (400 делегатів), які засідали 23 – 28 січня 1919 р., передав вищу владу Директорії. Виконавчі функції мала здійснювати Рада Народних Міністрів.

Конгрес доручив Директорії і Раді Народних Міністрів працювати над розв'язанням таких завдань: 1) передача землі трудящим селянам без викупу;

2) ліквідація безробіття унаслідок відновлення роботи промислових підприємств; 3) оборона незалежності республіки. Однак заклик Трудового конгресу був запізним. Більшовики вже взяли під свій контроль значну частину України, а українські війська або переходили на бік радянських чи денікінських військ, або не бажали воювати.

Через соціальний і національний максималізм Директорії широкі маси населення дуже швидко відвернулися від неї. Урядовець Арнольд Марголін говорив, що «за

борт державного корабля попали майже всі розумові сили України. Директорія залишилась самотньою, з невеликою горсткою здатних до державної роботи».

Це призвело до кризи влади, обтяженої особистим суперництвом В. Винниченка і С. Петлюри. Реальна влада належала виборним отаманам напівпартизанських загонів, які вели локальні бої.

3. Збройний конфлікт з радянською Росією

28 листопада 1918 р. на території Росії більшовики створили Тимчасовий робітничо – селянський уряд на чолі з Г. П'ятаковим. А вже наступного дня уряд видав маніфест про відновлення радянської влади в Україні. а) боротьба уряду проти гетьманату; б) встановлення радянської влади; в) скликання Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів; г) оголошення націоналізації промисловості і банків; д) безкоштовна передача селянам поміщицьких земель з ренаментом.

В грудні 1918 р. Перша і Друга українські повстанські дивізії під командуванням Антонова – Овсієнка розпочали наступ на Україну. 3 січня 1919 р. радянські війська зайняли Харків, куди переїхав Тимчасовий робітничо – селянський уряд, а 6 січня 1919 р. тут було проголошено створення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР).

В той час, як політичні сили в країні не могли прийти згоди, вплив Директорії серед військових танув. Йшов процес «більшовизації». Так, «збільшовизувалася» Дніпровська дивізія на чолі з отаманом Зеленим (Д. Терпило), частини Задніпровської дивізії у складі отаманів М. Григор'єва, Ю. Тютюнника, С. Савицького. Останні під радянськими гаслами розпочали бойові дії проти білогвардійців та військ Антанти на фронті від Бесарабії до Перекопу. Про підтримку рад оголосили загони «батька» Махна у Гуляйполі.

У підпорядкуванні С. Петлюри залишився Запорізький корпус (П. Болбочан) і корпус січових стрільців (Є. Коновалець) загалом 21 тис. осіб.

«Ніякого війська Російської Соціалістичної Радянської Республіки на Україні немає. Військова акція на українських територіях в цей момент проводиться поміж військом Директорії та військом Українського Радянського Уряду, який є цілком незалежним».

Відповідь народного комісара закордонних справ РСФРР Г. Чичеріна на офіційне звернення Директорії щодо вторгнення російських більшовицьких військ на територію України

В.Чехівський , М. Грушевський та інші вважали, що необхідно укласти союз з Радянською Росією за умов пропорційного представництва в радах селян і робітників, укладення економічного союзу з РСФРР та організації оборони проти армій Денікіна, Антанти та Польщі. Але Радянська Росія, ведучи переговори, не

припиняла вторгнення в Україну. Тоді прихильники союзу України з Антантою (С. Петлюра, В. Винниченко) 16 січня 1919 р. оголосили війну Радянській Росії. Проте уже 5 лютого 1919 р. Богунський полк М. Щорса і Таращанський полк В. Боженка вступили до Києва.

Директорія і уряд переїхали до Вінниці, а всередині березня – до Проскурова (Хмельницький), де відбулося останнє засідання Директорії у повному складі.

Перед делегацією Директорії Антантою були поставлені ультимативні вимоги: а) реорганізувати Директорію і її уряд, вивівши з її складу представників соціалістичних партій; б) відмовитися від «більшовицької» соціально – економічної політики; в) реорганізувати армію УНР і підпорядкувати її союзному командуванню. У відповідь В. Винниченко і В. Чехівський подали у відставку, С. Петлюра вийшов із соціал – демократичної партії. Але допомоги від Антанти не надійшло. Загони С. Петлюри і уряд на чолі з С. Остапенком переїхали у Жмеринку

4. Війська Антанти на півдні України

Наприкінці листопада (16) 1918 р. військові кораблі Франції з'явилися на рейді Севастополя та Одеси. Війська інтервентів дійшли лише до Тирасполя і ст. Бірзула, до Вознесенська і Нового Бугу, Олешок і Борислава. Загальна кількість антантівських військ на півдні України і в Криму становила 60 тис. чоловік.

12 грудня 1918 р. війська Директорії вступили в Одесу. В місті було зосереджено тисячі білогвардійців, якими командував генерал Гришин – Алмазов. Зрештою, на вимогу союзного командування війська Директорії залишили Одесу.

У містах півдня України замість «порядку і спокою», обіцяних союзниками, запанувала анархія, до небачених масштабів розквітла злочинність, посилювався терор. В Одесі діяло 17 контррозвідок різних держав і режимів. Вони влаштовували справжнє полювання на політичних супротивників. В Одесі у лютому 1919 р. 2/3 робітників не мали роботи. Не вистачало продуктів харчування; розгорнулася шалена спекуляція.

5. Директорія і махновці

Представники С. Петлюри офіційно звернулися до штабу Н. Махна з пропозицією укласти «спілку проти білого Дону». 15 грудня в Катеринославі домовилися про спільні дії. Махновці негайно одержали вагон патронів і піввагона гвинтівок. Але уже 15 грудня Н. Махно захопив Синельникове і знищив роту петлюрівців. Наприкінці грудня з більшовиками спробував вибити петлюрівців з Катеринослава.

6. Воєнні невдачі й анархія в тилу. Отаманщина.

Отаманищина – засилля різноманітних селянських збройних формувань, які перебирали на себе владу в регіоні за відсутності центрального керівництва

В підручнику звинувачення в спробі перевороту проти С. Петлюри на адресу полковника П. Болбочана. Чи справедливі ці звинувачення?

29 квітня заколот командуючого Південно – західним фронтом В. Оскілко проти головного отамана і уряду, за переговори з Радянської Росії і згоду на запровадження радянської форми правління.

7. Єврейські погроми

Війна супроводжувалися єврейськими погромами, в яких брали участь білогвардійці, червона армія (Будьоний), а також деяки отамани військ УНР в супереч заборони С. Петлюрою. Так , наприклад, за наказом С. Петлюри був страчений отаман Семесенко за погроми в Проскурові (більше тисячі вбитих, з семи сотень покалічених – 300 померли)(1926 – вбивство С. Петлюри)

УНР відновило єврейську національно – персональну автономію. Визначні єврейські діячі Арнольд Марголін і Соломон Гольдельман були включені до уряду УНР. У складі Катеринославської групи армій УНР на початку 1919 р. діяв підрозділ «Поалей – Ціону» - Єврейської соціал – демократичної робітничої партії.

Закріплення нових знань

1. Чому Директорія за півтора місяці свого існування фактично втратила вплив в українському суспільстві?
2. Чому розпочалася друга війна Радянської Росії з УНР?
3. Чому не склалися взаємовідносини Директорії з країнами Антанти?
4. Як ви розумієте популярний у 1919 р. вислів: «У вагоні Директорія, під вагоном територія»?
5. Охарактеризуйте причини поразки Директорії.

Домашнє завдання

1. Опрацювати відповідний параграф підручника, надати відповіді на запитання і завдання параграфа. .§20 О. Реєнт О. Малій «Історія України» 10 клас
2. Повторити матеріал про політику ЦР та гетьманату П. Скоропадського щодо західноукраїнських земель.
3. Підготувати повідомлення про життєвий шлях Є. Петрушевича, К. Левицького, Д. Вітовського

ТЕМА: ЗАХІДНОУКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА

Основні поняття і терміни: «листопадовий зрив», українсько – польська війна, ЗУНР, соборність, Акт злуки, ЗоУНР, Українська Національна рада, Державний Секретаріат, міжнародна ізоляція, інтервенція, УГА, Чортківська офензива, армія Галера, Паризька мирна конференція.

Основні дати:

1 листопада 1918 р. – повстання українців у Львові

13 листопада 1918 р. – проголошення ЗУНР

22 січня 1919 р. – Акт злуки УНР і ЗУНР

Червень – липень 1919 р. – Чортківська офензива

17 липня 1919 р. – перехід УГА за р. Збруч, завершення окупації ЗУНР польськими військами

Вивчення нового матеріалу

1. Листопадова 1918 р. революція у Львові (листопадовий зрив)

Після закінчення Першої світової війни «14 пунктів» В. Вільсона визнавали права націй на політичне самовизначення. Австрія у маніфесті 16 жовтня 1918 р. запропонувала націям створити власні держави, що входили б до її складу на федеративних засадах. Ряд країн, в тому числі Польща, скористалися з такої нагоди. Значно важчим було становище українців. Плани розбудови української держави прийняли лише Центральні держави, про що свідчив таємний додаток до Брест – Литовського договору. Держави Антанти таку ідею не підтримували.

18 жовтня 1918 р. у Львові відбулися загальні збори українських суспільно – політичних діячів (150 чоловік). Було обрано Національну раду – вищий орган майбутньої держави на етнічних українських територіях (Східна Галичина, Лемківщина, Північно – Західна Буковина, Закарпаття, Холмщина і Підляшшя). 19 жовтня Є. Петрушевич проголосив створення західноукраїнської держави, але польські політичні партії також готувалися встановити свою владу в усій Галичині. 30 жовтня у Відні зібралася Рада Міністрів для визначення долі Східної Галичини, яка не гарантувала самостійності українцям.

У вересні 1918 р. українські офіцери утворили Центральний Військовий комітет. 30 жовтня комітет почав працювати як штаб по підготовці повстання. Очолив цю роботу сотник Українського Січового стрілецтва Дмитро Вітовський, якого було призначено Наказним отаманом Української Національної ради.

1 листопада 1918 р. польське командування готувалося перебрати владу у Львові від айстро – угорського намісника К. Гуйна. Проте, у ніч із 31 жовтня на **1 листопада 1918 р.** Українські січові стрільці взяли під контроль Львів (без втрат), а наступного

дня і всю територію Східної Галичини. Пополудні відбулося формальне перебрання влади від цісарського намісника. Ці події дістали назву «листопадовий зрив» **робота з документом ст. 123 Усі уроки до курсу «Історія України»**

1. Чому Українська національна рада відкликала вояків з фронтів Першої світової війни?
2. На кого планувала спиратись нова влада і як вона збиралася розв'язати «національне питання»?
3. На яких засадах мала будуватися держава в майбутньому?

2. Проголошення ЗУНР. Є. Петрушевич

5 листопада на сторінках газети «Справа» з'явилась програмова декларація Національної ради, відповідно до якої ЗУНР проголошувалася демократичною республікою. **9 листопада 1918 р.** було призначено тимчасовий уряд – Генеральний Секретаріат на чолі з К. Левицьким (згодом – С. Голубович). Проголошення ЗУНР відбулося лише **13 листопада 1918 р.** після зречення австрійського імператора. Президентом ЗУНР було обрано Є. Петрушевича.

3. Українсько – польська війна

Польща, після проголошення ЗУНР одразу ж розпочала бойові дії, а 5 листопада у Львові ворогуючі сторони розділяла вже розділяла лінія фронту, що проходила вулицями міста. 2 листопада поляки захопили склади зброї та амуніції біля головного вокзалу. Не сприяли успіхові ЗУНР і часті зміни командування (Д. Вітовський до 2 листопада, Г. Коссак – до 9 листопада, Г. Стефанів – 9 листопада). Добре вишколений і загартований полк Українських січових стрільців дислокувався в районі Чернівців – Вижниці і його перший підрозділ прибув на станцію Сихів лише ввечері 3 листопада, коли поляки уже зміцнили свої позиції. Генеральна команда не встановила з прибулими жодного зв'язку. Водночас розгорнулась боротьба за стратегічно важливий залізничний вузол Перемишль, де формувалися польські військові з'єднання, що перекидалися в Східну Галичину. 21 листопада українські війська почали відступати з міста. Протягом листопада – грудня 1918 р. польські війська заволоділи 10 з 59 повітів, в свою чергу румунські війська окупували частину Буковини, а Угорщина зміцнила свій контроль над Закарпаттям. 22 листопада уряд ЗУНР вимушений був переїхати до Тернополя, а з 2 січня 1919 р. – у Станіслав.

У листопаді 1918 р. – січні 1919 р. 100-тисячна УГА не змогла вибити поляків зі Львова, проте спрямувала удар на Перемишль, перервавши на місяць рух поїздів на Львів (Вовчухівська операція)

Керівники ЗУНР шукали союзників у боротьбі за незалежність. Директорія УНР надіслала до Галичини козацький загін імені Гонти, Козятинську стрілецьку й артилерійську бригади. 10 грудня з Києва прибув 40-річний генерал М. Омелянович – Павленко, обійнявши посаду командуючого УГА. Начальником штабу затверджено колишнього полковника російської армії Є. Мишковського. За його ініціативою було здійснено докорінну реорганізацію галицького війська, а фактично до січня 1919 р. створено нову сучасну армію. Бойові групи були об'єднані в корпуси, бригади, курені. 1-й корпус – командир полковник В. Курманович, 2-й корпус – полковник М. Тарнавський, 3-й – полковник Г. Косак. Створено авіаційний загін, командиром якого призначили Петра Франка.

4. Злука УНР і ЗУНР

Ще 6 листопада 1918 р. до Києва прибула делегація Української Національної ради із проханням воєнної та морально – політичної підтримки. До Львова було відправлено спеціальну комісію, а також незначну кількість зброї.

1 грудня 1918 р. у Фастові було укладено попередній договір про об'єднання між ЗУНР і Директорією УНР. 3 січня у Станіславі Українська Національна рада ЗУНР урочисто проголосила об'єднання ЗУНР і УНР в одну суверенну Народну Республіку, і дістала назву Західна область Української Народної Республіки ЗоУНР. 16 січня 1919 р. делегація ЗУНР відбула до Києва.

22 січня 1919 р. у Києві на Софіївському майдані було прийнято «Універсал Директорії УНР про воз'єднання Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки». Трудовий конгрес України 22 січня 1919 р. затвердив рішення про злуку. Голова Національної Ради ЗУНР Є. Петрушевич увійшов до складу Директорії. Проте справжнього об'єднання не сталося. Наприкінці 1919 р. Є. Петрушевич денонсував Акт злуки.

1. Із якою метою було проголошено возз'єднання ЗУНР і УНР?
2. Чи був втілений у життя цей документ?

5. «Чортківська офензива»

1919 р. до Парижа прибула спеціальна делегація на чолі з Д. Вітовським та

М. Лозинським, яка за дорученням Державного секретаріату ЗУНР – Зо УНР мала домагатися припинення війни Польської держави проти ЗУНР. Проте дипломатичні заходи не давали бажаних результатів. Найбільш непримиренну позицію щодо української державності займали французькі делегати на чолі з

Ж. Клемансо. Більш виважений підхід до розв'язання українського питання демонструвала англійська делегація, очолювана Д. Ллойд Джорджем, який різко висловлювався проти анексії українських земель

Польщею. Американська делегація виступала за надання автономії українському народові в складі новоутворених держав.

Наприкінці лютого 1919 р. Паризька мирна конференція надіслала до уряду ЗУНР місію під головуванням генерала Бартельмі (Франція), що мала вирішити питання перемир'я з Польщею. Місія поставила вимогу негайно припинити військові дії й запропонувала демаркаційну лінію від Кам'янки – Струмилової до Дрогобича та Турки. Отже, Львів та Дрогобицький район (нафта) залишалися за Польщею. Уряд ЗУНР пропозиції не прийняв, і війна продовжувалася.

У квітні 1919 р. з Франції до Галичини було перекинуто 100 тисячну польсько – французьку армію. Очолював її генерал Й. Галлер – недавній командир бригади польського легіону у Франції. Найвища рада Антанти вирішила, що ця армія не має використовуватися на галицькому фронті, а її призначення – відсіч більшовикам.

У середині травня польські війська, зміцнені армією Й. Галлера перейшли в загальний наступ і до початку червня зайняли майже всю Галичину. 23 травня румунські війська перетнули галицько – буковинський кордон і зайняли Коломию і Покуття до р. Дністер.

9 червня 1919 р. президента Є. Петрушевича було проголошено диктатором. Новим командувачем УГА було призначено генерала О. Грекова.

25 червня 1919 р. на Паризькій конференції визнали права Польщі на тимчасову окупації Східної Галичини. Передбачалося, що поляки нададуть краю автономію. Остаточна доля Східної Галичини мала вирішитись у майбутньому.

7 червня 1919 р. новий командуючий УГА розпочав підготовлену ще його попередником наступальну операцію, що увійшла в історію як **Чортківська офензива (прорив, наступ)**. 25 тисяч українських солдатів і офіцерів примусили відступити по всій лінії фронту більш ніж 100-тисячну польську армію. Десятки тисяч добровольців згодилися поповнити лави УГА. Але бракувало боєприпасів і спорядження, тож прийняли лише 15 тис. чоловік. Коли 28 червня розпочався контрнатуп польських військ, сил стримати його вже не було.

16 – 18 липня 1919 р. війська ЗУНР перейшли р. Збруч.

Закріплення нових знань

1. Охарактеризуйте умови, за яких було проголошено ЗУНР. Що таке «листопадовий зрив»?
2. Чому підтримка ЗУНР не здобула підтримки серед широких верств населення?

3. Чому жодна з українських земель, що входили до складу Австро – Угорщини, не змогли вибороти незалежності?
4. Як називалися збройні сили ЗУНР?
5. Розкажіть про причини та основні події українсько – польської війни 1918 – 1919 рр.
6. Чому та за яких умов було проголошено Акт злуки УНР та ЗУНР?
7. У чому полягає історичне значення Декларації про злуку?
8. Між якими державами було розділені західноукраїнські землі?

Домашнє завдання

1. Опрацювати відповідний параграф підручника, надати відповіді на запитання і завдання параграфа. §21 О. Реєнт О. Малій «Історія України» 10 клас
2. Підготувати повідомлення про життєвий шлях Х. Раковського та Н. Махна
3. **Реферати:** «Листопадовий зрив», «Українська галицька армія», «Чортківська офензива»